

Granskning av kontant- och kassahantering Hylte kommun

Harald Justegård, Lars Starck & Tilda Nilsson
6 februari 2023

Innehållsförteckning

Bakgrund och syfte.....

Metod och avgränsning.....

Iakttagelser.....

Forum Bio.....

Malmagården DC, Sjölunda DC och Unnaryd DC.....

MP-huset.....

Örnahallen.....

Sammanfattande bedömning.....

Rekommendationer.....

Källförteckning.....

Bakgrund och syfte

Bakgrund

I kommuner förekommer i regel kontantförsäljning inom olika verksamheter. Det kan exempelvis röra sig om restaurangverksamhet, bibliotek och fritidsgård. Med kontantkassa avses i detta fall en kassa där försäljning sker från kommunens sida av vara eller tjänst och kunden gör en kontant betalning. Med kontant betalning likställs betalning med kontokort samt Swish.

Kontanthantering i kommunal verksamhet är en förtroendefråga. Bristande kontanthantering i kommunal verksamhet kan skada kommunens förtroende hos medborgarna.

Mot bakgrund av ovanstående har revisorerna i Hylte kommun beslutat om att genomföra en granskning med syfte att kartlägga kommunens kontant- och kassahantering.

Syfte och frågeställningar

Granskningen har syftat till att kartlägga kommunens rutiner för kontanthantering samt i vilken utsträckning det förekommer kontanthantering i kommunens verksamheter.

I granskningen har följande revisionsfrågor besvarats:

- ▶ Vilka verksamheter har kontanthantering?
- Hur stor del av kontanthanteringen utgörs av kontanter, betalkort och Swish?
- ▶ Finns det rutiner och riktlinjer för kontanthantering?
- ▶ Finns det rutiner för avstämning och uppföljning av kontanthanteringen?
- Omfattar rutinerna att betalningar via Swish och betalkort allokeras till korrekt verksamhet?

Revisionskriterier

I denna granskning utgörs de huvudsakliga revisionskriterierna av:

- ▶ Kommunallagen (2017:725)

Metod och avgränsning

Metod och avgränsning

Granskningen har genomförts genom intervjuer och dokumentstudier. Därtill har stickprov av nämndernas avstämning av kontanthantering genomförts samt en totalavstämning för period 2022-01-01 – 2022-10-30. Totalavstämning har genomförts genom att jämföra huvudbok mot Grand total från dagsavslut i början och slutet av perioden. Stickproven har fördelats utifrån omfattningen av handkassar. Granskningen har avgränsats till att omfatta verksamheterna Forum Bio, Malmagården DC, Sjölanda DC, Unnaryd DC, MP-huset samt Örnahallen.

Granskningen är genomförd mellan december 2022 – januari 2023.

Stickprov

Policy och riktlinjer

Intervjuer

Analys av transaktioner

Iakttagelser

➤ Vilka verksamheter har kontanthantering?

Nedan redovisas de 13 verksamheter i Hylte kommun som har kontanthantering. Därtill redovisas respektive verksamhets betalningsmedel.

- Forum Bio 🔍
 - Kontanter, swish och kortförsäljning
- Fritidsgården
 - Kontanter och swish
- Kompetenscentrum
 - Swish
- Kontaktcenter
 - Swish
- Två Bagare
 - Swish
- Kostenheten
 - Swish
- Malmagården DC 🔍
 - Kontanter, swish och kortförsäljning
- MP-Huset 🔍
 - Kontanter, swish och kortförsäljning
- Biblioteket
 - Kontanter och swish
- Sjölunda DC 🔍
 - Kontanter, swish och kortförsäljning
- Unnaryds DC 🔍
 - Kontanter, swish och kortförsäljning
- Örnahallen 🔍
 - Kontanter, swish och kortförsäljning
- Örnaskolans café
 - Swish och kortförsäljning

Granskningen har avgränsats till att omfatta verksamheterna Forum Bio, Malmagården DC, MP-huset, Sjölunda DC, Unnaryds DC samt Örnahallen. Vi har med professionell bedömning valt ut dessa verksamheter sett till att samtliga tre betalningsmedel nyttjas i dessa verksamheter.

Iakttagelser

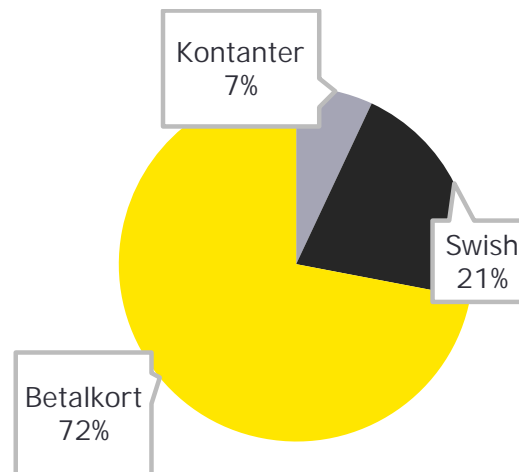
➤ Hur stor del av kontanthantering som utgörs av kontanter, betalkort eller Swish?

➤ Cirkeldiagrammet redovisar fördelningen av Hylte kommuns kontantförsäljning avseende perioden 2022-01-01 - 2022-10-30.

➤ Betalkort utgör cirka 72 procent av total kontantförsäljning och är därmed verksamheternas primära betalningsmedel.

➤ Under de senaste åren har Swish tillkommit som betalningsalternativ. Swish nyttjas i högre utsträckning jämfört med fysiska kontanter. Efter genomförd granskning upplever vi att trenden är att swish som betalningsmedel föredras före fysiska kontanter.

➤ Fysiska kontanter som betalningsmedel utgjorde omkring 7 procent. Kontanter finns som betalningsmedel i sju av tretton verksamheter. Följande verksamheter använde kontanter som betalningsmedel under 2022: Forum Bio, Fritidsgården, Malmagården DC, MP-huset, Biblioteket, Unnaryds DC samt Örnahallen. Av intervju framkom det att Malmagården DC, Sjölunda DC och Unnaryds DC blev kontantfria vid årsskiftet 2022/2023.

Källa; Ekonomiavdelningen

Iakttagelser

➤ Finns det rutiner och riktlinjer för kontanthantering?

Det finns dokumenterade riktlinjer avseende kommunens kontant- och kassaverksamhet. Riktlinjen tillhandahålls av kommunens ekonomiavdelning och är daterad den 7 november 2009. Kommunfullmäktige antog riktlinjen 2009-12-17 § 91. Riktlinjen syftar till att skapa förutsättningar för enhetliga administrativa rutiner samt god intern kontroll. Därtill är syftet att tydliggöra det ansvar som medföljer hantering av allmänna medel. Riktlinjerna omfattar inte hantering av Swish som betalningsmedel.

Dokumentet omfattar riktlinjer för kommunens huvudkassa samt riktlinjer för kontantkassor. Avseende riktlinjer för kommunens huvudkassa återfinns information kring dagbokföring och avstämning vilket inkluderar bilagor såsom;

- Anvisning dagbokföringsarbete
- Konteringsmall
- Avisera insättning till Loomis
- Anvisning kontoutdrag + kundreskontra

Utöver ekonomiavdelningens dokumenterade riktlinjer har vi erhållit verksamhetspecifika riktlinjer för kontant- och kassahantering. I detaljtester som genomförts i granskningen har vi ställt frågan huruvida kännedom finns för framtagna dokumentation och fått besvarat att verksamheter har egna, framtagna, rutiner som efterföljs. Se vidare kommentarer under respektive verksamhet som följer i rapporten.

Iakttagelser

➤ Finns det rutiner för avstämning och uppföljning av kontanthantering?

Verksamheterna i kommunen har upprättade egna rutinbeskrivningar sett till urval där verksamhetsansvariga intervjuats.

- Systemdokumentation tillhandahålls av verksamheter alternativt kontakt med kassasystemleverantörs support när frågor uppkommer.
 - Hantering av kassasystem bedöms majoriteten av intervjuade verksamheter inneha ett gemensamt inlogg vilket innebär att personal inte har unika kassa - ID när kassan hanteras.
 - Dagsavslut upplevs hanteras av erfaren personal.
 - Kontanta medel förvaras i låsta utrymmen innan bankning sker.
 - Verksamheterna förvarar underlag från kassasystem såsom X-rapport och följer bokföringslagens krav avseende arkivering av behandlingshistorik.
 - Kontinuerligt bankas kontanta medel genom överföring till ekonomiavdelningen.
 - Ekonomiavdelningen har som rutin vid mottagande av kontanter att utföra en kvittens där kontrollberäkning sker. Kontinuerligt görs sedan insättningar till bank och konteras.
- Omfattar rutinerna att betalningar via Swish och betalkort allokeras till rätt verksamhet?

Kontering i huvudbok sker på så sätt att intäkter motbokas på ett avräkningskonto (16-konto) i kommunens huvudbok. Därefter matchas kort- och swishbetalning i efterföljande dagar och bokas över till bankkonto i huvudboken. Försäljning med fysiska kontanter krediterar 16-konto i samlingsverifikat vilket innebär att flera dagsavsluts kontantförsäljning bokas över till bankkonto när ekonomiavdelningen genomför insättning till bank. Vi har kunnat följa i bokföringen respektive verksamhets försäljning sett till verksamhetskodning i bokföringen. Av intervju samt erhållen dokumentation framgår det att respektive verksamhet har ett eget bankkonto kopplat till kommunens huvudbok. Vidare framgår det att det finns verksamheter med samma bankkonto. Kontaktcenter och Två bagare har gemensamt bankkonto. MP-huset och Biblioteket har samma konto.

Forum Bio

Verksamhetens kontanthantering omfattar kontanter, swish och kortförsäljning.

Fråga	Kommentar iakttagelser och bedömning
Innehar verksamheten certifierat kassaregister och finns systemdokumentation tillgängligt i verksamheten?	Vid intervju framkommer det att verksamheten Forum Bio har ett certifierat kassaregister. Intervjuade är inte säkra på att det finns systemdokumentation tillgängligt i verksamheten. Systemdokumentation granskas inte kontinuerligt. Däremot framför intervjuade att det finns internetbaserade manualer och möjlighet till IT-support.
Innehar verksamheten dokumenterade riktlinjer avseende kassahantering och hur många, till antal, medarbetare hanterar kassan?	Intervjuade framför att det inte finns några upprättade skriftliga rutiner avseende kassahantering. Enligt uppgift har fem medarbetare tillgång till kassan.
Vilka kontrollfunktioner finns på plats avseende unikt kassa-ID samt hantering av dagsavslut?	Intervjuade framför att samtliga fem medarbetare som hanterar kassan använder samma inloggningsuppgifter till kassan. Därmed är det inte möjligt att kontrollera vem som har använt kassan genom unikt kassa-ID. Av intervju framkommer det att det istället är möjligt att kontrollera vilka som har hanterat kassan genom att se vilka som är schemalagda samt genom att kontrollera dagslutet. Ordinarie personal, två medarbetare, räknar kassan och gör dagsavslut.
Vilka säkerhetsåtgärder finns avseende fysiska kontanter i verksamheten?	Intervjuade framför att kontanta medel förvaras i en låst låda under dagen samt efter dagsavslut. Lådan är inte inlåst i ett kassakåp.
Hur regelbundet sker insättning av kontanter till bank från verksamheten?	Kontanta medel bankas en gång i veckan. Kontanterna lämnas till kommuncenter i kommunhuset. Hur mycket kontanter verksamheten tar emot under en vecka varierar. Intervjuade uppskattar att det blir omkring 1 000 kronor per vecka.
<i>Stickprovskontroller</i> Har stickprov på verksamhetens kontanförsäljning skett tillfredsställande? Har en avstämning av Grand Total genomförts utan anmärkning eller har avvikelser identifierats?	Vi har genomfört test av detaljer för verksamhet Forum Bio där vi följt unik dagsavslut emot bokföringen. Vi har genomfört en avstämning av Grand Total för period 20220101 – 20220710, (bytt kassasystem därefter), vilket påvisar en oväsentlig avvikelse. Avvikelsen härleds till att vi ställt in datumintervallet i huvudboken och då dagsavslut inte bokförs varje enskild dag ger det upphov till att vi inte 100 % jämfört rätt dagar i huvudbok mot Grand Total.

Malmagården DC, Sjölunda DC och Unnaryd DC

De tre verksamheternas kontanthantering omfattar kontanter, swish och kortförsäljning. Enligt uppgift blev samtliga verksamheter kontantfria vid årsskiftet 2022/2023.

Fråga	Kommentar iakttagelser och bedömning
Innehar verksamheten certifierat kassaregister och finns systemdokumentation tillgängligt i verksamheten?	Det finns ett certifierat kassaregister på respektive verksamhet. Intervjuade framför att det finns systemdokumentation för kassaregistrets programmering. Verksamhetsansvarig reviderar dokumentationen vid behov. Därtill har verksamheterna möjlighet till IT-support.
Innehar verksamheten dokumenterade riktlinjer avseende kassahantering och hur många, till antal, medarbetare hanterar kassan?	Granskarna har tagit del av rutiner för kassahanteringen. Rutinerna omfattar kortfattade tips för hantering av kassasystem samt bokföringsmall för dagsavslut. På Malmagården DC har sju medarbetare tillgång till kassan, på Unnaryd DC har två medarbetare tillgång till kassan och Sjölunda en. Därtill arbetar två timanställda på samtliga tre verksamheter.
Vilka kontrollfunktioner finns på plats avseende unikt kassa-ID samt hantering av dagsavslut?	Vid intervju framkommer det att samtliga medarbetare som hanterar kassorna använder sig av samma inloggningsuppgifter till kassan. Därmed är det inte möjligt att kontrollera vem som har hanterat kassan genom unikt kassa-ID. Vid intervju framgår det att ansvarig istället kontrollerar vem som haft tillgång till kassan med hjälp av upprättat schema. Därtill är det möjligt att kontrollera signaturer på dagsavsluten. Samtliga tolv anställda vid verksamheterna har möjlighet att räkna kassan och göra dagsavslut.
Vilka säkerhetsåtgärder finns avseende fysiska kontanter i verksamheten? Hur regelbundet sker insättning av kontanter till bank från verksamheten?	Intervjuade framför att kontanter förvaras i kassalådan under verksamhetens öppettider. Vid dagsavslut läses kontanter in i kassaskåp. Kontanter bankas en gång i veckan. Kontanterna lämnas till kommuncenter i kommunhuset. Intervjuade uppskattar att fysiska kontanter uppgår till omkring mellan 1 000 och 2 000 tusen kronor per verksamhet och vecka.
<i>Stickprovskontroller</i> Har stickprov på verksamhetens kontanförsäljning skett tillfredsställande? Har en avstämning av Grand Total genomförts utan anmärkning eller har avvikelser identifierats?	Vi har genomfört test av detaljer för verksamheterna där vi följt unik dagsavslut emot bokföringen. Vi har genomfört en avstämning av Grand Total för period januari – oktober 2022 vilket påvisar en oväsentlig avvikelse.

MP-huset

Verksamhetens kontanthantering omfattar kontanter, swish och kortförsäljning.

Fråga	Kommentar iakttagelser och bedömning
Innehar verksamheten certifierat kassaregister och finns systemdokumentation tillgängligt i verksamheten?	MP-huset har två certifierade kassaregister. En kassa är kopplad till second hand-butiken och en kassa är kopplad till butikens café. Intervjuade uppger att försäljningen är större i butiken jämfört med caféet. Av intervju framgår det att det finns en manual från systemleverantören som används av verksamhetens medarbetare. Därtill finns möjligheten att kontakta IT-support.
Innehar verksamheten dokumenterade riktlinjer avseende kassahantering och hur många, till antal, medarbetare hanterar kassan?	Granskarna har tagit del av en rutin avseende kontering för butik och café. Intervjuade framför att de går igenom rutinen varje år. Rutinen följdes upp den 5 juli 2022. Därtill har verksamheten en upprättad manual för kassahantering. Intervjuade framför att fem medarbetare har behörighet att hantera kassorna i butiken.
Vilka kontrollfunktioner finns på plats avseende unikt kassa-ID samt hantering av dagsavslut?	Intervjuade framför att samtliga anställda som hanterar kassan använder sig av samma inloggningsuppgifter till kassan. Därmed är det inte möjligt att kontrollera vem som har använt kassan genom unikt kassa-ID. Huvudansvarig samt resursanställd hanterar dagsavslut.
Vilka säkerhetsåtgärder finns avseende fysiska kontanter i verksamheten? Hur regelbundet sker insättning av kontanter till bank från verksamheten?	Intervjuade framför att pengar förvaras i kassaskåp. Enligt uppgift bankas kontanta medel en gång per vecka. Kontanterna lämnas till kommuncenter i kommunhuset. Summan kontanter som överlämnas till kommuncenter beräknas uppgå till omkring mellan 1 000 och 5 000 kronor per vecka.
<i>Stickprovskontroller</i> Har stickprov på verksamhetens kontanförsäljning skett tillfredsställande? Har en avstämning av Grand Total genomförts utan anmärkning eller har avvikelser identifierats?	Vi har genomfört test av detaljer för verksamhet MP-huset där vi följt unik dagsavslut emot bokföringen. Vi har genomfört en avstämning av Grand Total för period januari - oktober 2022 vilket påvisar en oväsentlig avvikelse.

Örnahallen

Verksamhetens kontanthantering omfattar kontanter, swish och kortbetalning.

Fråga	Kommentar iakttagelser och bedömning
Innehar verksamheten certifierat kassaregister och finns systemdokumentation tillgängligt i verksamheten?	Verksamheten använder sig av två certifierade kassaregister. Vid intervju framgår det att verksamheten använder sig av systemdokumentation från leverantören. Därtill finns IT-support att tillgå.
Innehar verksamheten dokumenterade riktlinjer avseende kassahantering och hur många, till antal, medarbetare hanterar kassan?	Verksamheten använder sig av upprättade rutiner avseende kassahantering. Intervjuade uppger att de inte vet var rutinerna kommer från början. Rutiner som erhållits avser hantering vid differens i dagskassa, återköp samt lathund vid dagsavslut. Intervjuade framför att omkring 10-15 medarbetare hanterar kassorna.
Vilka kontrollfunktioner finns på plats avseende unikt kassa-ID samt hantering av dagsavslut?	Av intervju framgår det att samtliga medarbetare som hanterar kassorna har ett eget inlogg till kassasystemet. Vidare framgår det att vikarierna har ett gemensamt inlogg. Samtliga medarbetare som hanterar kassorna har möjlighet att göra dagsavslut. Det finns upprättade rutiner för dagsavslut.
Vilka säkerhetsåtgärder finns avseende fysiska kontanter i verksamheten? Hur regelbundet sker insättning av kontanter till bank från verksamheten?	Intervjuade framför att kontanter förvaras i kassaskåp efter dagsavslut. Kontanta medel bankas en till två gånger i veckan beroende på summan kontanter. Intervjuade uppger att hur mycket kontanter verksamheten hanterar per vecka varierar. Därtill framför intervjuade att det uppgått till omkring 3500 kronor som mest.
<i>Stickprovskontroller</i> Har stickprov på verksamhetens kontanförsäljning skett tillfredsställande? Har en avstämning av Grand Total genomförts utan anmärkning eller har avvikelser identifierats?	Vi har genomfört test av detaljer för verksamhet Forum Bio där vi följt unikt dagsavslut emot bokföringen. Vi har genomfört en avstämning av Grand Total för period januari – oktober 2022 vilket påvisar en oväsentlig avvikelse. Vi har erhållit en kassarapport för verksamheten över perioden. Det är inte att likställa med dagsavslut, tillika X-rapport, som inkluderar Grand Total.

Sammanfattande Bedömning

Efter utförd granskning av Hylte kommuns kontanthantering har vi noterat följande;

- Vi upplever inte att det finns gemensamma dokumenterade rutiner som genomsyrar kommunens verksamheter.
- Rutiner hos ekonomiavdelningen är inaktuella på så vis att det är gamla dokument och betalningsalternativet Swish finns inte dokumenterat.
- Vid rutingenomgång med verksamheter upplevs inte Skatteverkets skyltar vara placerade på certifierade kassasystem som inkluderar unika kassakoden.
- Unika inloggnings-ID nyttjas inte vid hantering av kassasystem.
- Bokföringsunderlag som finns hos ekonomiavdelningen inkluderar inte utdrag från kassasystem som förvaras hos verksamheterna.
- Rutin för bankning av fysiska kontanter sker i samlingsverifikat inkluderar flera dagsavslut vilket upplevs försämra spårbarheten i huvudboken och medför ökad tidsåtgång för att följa ett unikt dagsavslut.
- Hantering av fysiska kontanter involverar förutom personal i verksamheterna även kundcenter i kommunhuset samt ekonomiavdelningen innan bankning sker. Ur ett revisionsperspektiv utgör i regel fysiska kontanter en högre risk för felaktigheter sett till att det dels skapar incitament ur ett oegentlighetsperspektiv men även medför administrativ belastning och högre risk för differenser kontra övriga betalningsalternativ. Vi upplevde även under intervjuer ett obehag att transportera kontanta likvider från verksamheterna till kundcenter i kommunhuset.

Rekommendationer

Vi rekommenderar Hylte kommun efter utförd granskning att se över följande områden;

- Uppdatera dokumenterade riktlinjer och ta fram gemensamma för att uppnå en likartad hantering i verksamheterna. Likaså säkerställa att samtliga betalningsalternativ ingår i rutinerna.
- Vi rekommenderar ekonomiavdelningen att i instruktioner till verksamheterna inkludera kassasystemens dagsavslut som underlag till verifikationen.
- Vi upplever inte att ekonomiavdelningen genomför en Grand Total avstämning. Vi rekommenderar att införa denna rutinen för att få en kontroll på fullständig population och säkerställa att verksamheternas totala försäljning harmoniserar med försäljning i huvudboken.
- Vi rekommenderar verksamheterna att säkerställa att Skatteverkets skyltar finns uppsatta på certifierade kassasystem. Vi rekommenderar även att införa unika ID vid hantering av kassasystem som medför en ökad ansvarskänsla och bidrar till ökad medvetenhet hos personal.
- Vi rekommenderar kommunen att se över rutin avseende bankning av fysiska kontanter. Vi upplever att processen inkluderar flertal anställda och tiden från att verksamhet mottager fysiska kontanter som betalningsmedel tills insättning sker på bank kräver en längre tidsfrist. Vår rekommendation är att se över möjlighet till extern leverantör som kontinuerligt inhämtar fysiska kontanter hos verksamheterna för att minimera riskerna.

Källförteckning

➤ Intervjuade funktioner

- Ekonomichef
- Redovisningsansvarig
- Controller
- Senior advisor
- Verksamhetsansvarig MP-huset
- Verksamhetsansvarig Örnahallen
- Verksamhetsansvarig Malmagården, Sjölunda och Unnaryd
- Verksamhetsansvarig Forum Bio

➤ Dokumentförteckning

Ekonomiavdelningen

- Riktlinjer för kontant och kassaverksamhet
- A. - Anvisning Dagbokföringsarbete
- A. IV.e - Avisera insättning till Loomis
- A.I - Lathund Dagrapport
- A.I.b - Konteringsmall
- A.IV.d - Anvisning kontoutdrag + Kundreskontra

Verksamhetsspecifika

- Tips vid kassahantering
- Dagsavslut mall
- Rutin vid differens kassan
- Lathund slå ut kassan